

Badania jakościowe w ewaluacji

Prepostowe inspiracje wiedzowe

Badania jakościowe wykorzystywane w ewaluacji służą głównie pogłębionemu zrozumieniu interesujących nas zjawisk, co zapewnia wysoką trafność badania ewaluacyjnego. Nie mają jednak charakteru reprezentatywnego. Koncentrują się na dotarciu do postaw, motywów, sposobów postrzegania rzeczywistości i jej interpretacji przez badanych. Badania jakościowe prowadzi się najczęściej wtedy, gdy ewaluator interesuje głównie analiza problemów i ich typologia – natomiast nie zależy mu na liczbowym wyrażaniu zjawisk i procesów związanych z ewaluacją. Pozwalają badanym na prezentowanie odmiennych stanowisk i ocen odnośnie poszczególnych elementów zjawiska, dopuszczają dyskusję i wymianę poglądów pomiędzy uczestnikami badania, wraz z pełnym uzasadnieniem prezentowanych odmiennych stanowisk wobec ocenianego elementu. Wszystko to pozwala na pogłębioną i wieloaspektową ocenę zarówno całego zagadnienia badawczego, jak i jego wybranych elementów.

Cechy charakterystyczne dla jakościowego podejścia badawczego w ewaluacji to zwłaszcza:¹

Małe próby - ograniczona liczba respondentów.

Brak możliwości generalizowania uzyskanych rezultatów na populację docelową (w formalnym znaczeniu), możliwość dokonywania nieformalnych ekstrapolacji.

Nie-probabilistyczny, celowy dobór próby - rezultatem takiego doboru próby jest brak wiarygodności i reprezentatywności statystycznej uzyskiwanych danych; z drugiej strony pozwala on na uzyskiwanie danych pochodzących od przypadków dobranych w taki sposób, by możliwie najlepiej reprezentowały wybory i zachowania badanej grupy docelowej.

Interaktywny sposób gromadzenia danych - nie mamy tutaj do czynienia ze standaryzacją warunków gromadzenia danych na potrzeby ewaluacji. Przebieg wywiadu (czy to indywidualnego, czy grupowego) determinowany jest w równym stopniu przez ewaluatora i przez respondenta, a uzyskiwane wyniki są rezultatem wzajemnej interakcji uczestników procesu badawczego. Badacz jest częścią danych, gdyż postawy i wartości ewaluatora, jego osobiste doświadczenia i wiedza o badanym zagadnieniu mają wpływ na definicję problemu i analizę danych (subiektywizm analizy - założenie to jest otwarcie uznawane i rozumiane, jako warunek procesu badawczego).

Dostępność danych - badanie jakościowe i jego wyniki są łatwiej odbierane i rozumiane przez laików niż badanie ilościowe, gdyż ewaluator korzysta ze zwykłego, codziennego języka i często posługuje się metodami obrazowymi w tłumaczeniu zjawisk i zależności.

Elastyczność procesu badawczego ewaluacji - badania jakościowe pozwalają ewaluatorowi na kontakt z materiałem badawczym i danymi w trakcie ich gromadzenia. Badacz ma tutaj znacznie większą kontrolę nad przebiegiem procesu badawczego (na każdym jego etapie) niż w przypadku badań ilościowych, w których faza terenowa z konieczności delegowana jest całkowicie do struktury sieci ankierskiej, z którą zazwyczaj analityk i zlecający badanie ma bardzo ograniczony kontakt.

¹ A. Dyjas-Pokorska (ORBS IFiS PAN), *Badania jakościowe w ewaluacji. Zasady przygotowania i realizacji badań typu jakościowego*. Materiały z wykładów prowadzonych w ramach Podyplomowe Studium Ewaluacji Projektów Finansowanych przez Unię Europejską. Uniwersytet Warszawski Centrum Badań Polityki Naukowej i Szkolnictwa Wyższego 2004/2005.

Rysunek 1. Charakterystyka badań jakościowych

Źródło: Opracowanie własne

W badaniach jakościowych wykorzystywanych w ewaluacji w charakterze informatorów występują osoby dobrane celowo. Respondentów bezpośrednio dotyczy badane zjawisko lub przedsięwzięcie, niejednokrotnie są zaangażowani w jego tworzenie, są jego rzeczywistymi lub potencjalnymi beneficjentami. Analizując zebrane w trakcie wywiadów wszystkie indywidualne opinie, przekonania i odczucia pozyskane od respondentów należy mieć na uwadze, że są one odzwierciedleniem ich prywatnych, osobistych odczuć, refleksji i subiektywnego postrzegania rzeczywistości. Przeglądając i potem analizując zebrane dane warto pamiętać, że: „W badaniach jakościowych ważną kwestią jest raczej „autentyczność” niż rzetelność”. Nie powinniśmy postrzegać odpowiedzi, jakie padają w wywiadach, jako po prostu prawdziwe lub fałszywe sprawozdanie z rzeczywistości”.²

² D. Silverman, *Interpretacja danych jakościowych*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.